

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

вул. Ісаакяна, 18, м. Київ, 01135, тел./факс (044) 236-33-11

E-mail: sqe@sqe.gov.ua, сайт: www.sqe.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 41896851

від _____ 20__ р. № _____

на № _____ від _____ 20__ р.

Керівникам обласних військово-цивільних адміністрацій,
обласних рад, територіальних громад та міським головам

Про результати аналізу діяльності місцевих органів управління освітою та інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти

Упродовж січня – травня 2024 року Державною службою якості освіти України проведено **аналіз діяльності 62** місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів з питань освіти (далі – аналіз діяльності МОВВ та ОМС).

Під час цих заходів **відвідано 27 міських, 22 селищні та 17 сільських громад, а також 521 заклад освіти** (у т.ч. 286 – загальної середньої, 160 – дошкільної, 41 – позашкільної, 36 – професійної (професійно-технічної)).

Аналіз діяльності МОВВ та ОМС здійснювався у 20 областях країни (окрім Донецької, Луганської, Херсонської, Київської областей та м. Києва).

У поточному році аналіз діяльності МОВВ та ОМС здійснювався з 11 питань, серед яких найбільш актуальними були:

- «Реалізація прав дітей на якісну та доступну освіту» (у ході 41 заходу),
- «Дотримання вимог законодавства про освіту, територіальної доступності якісної освіти та формування мережі закладів освіти» (у ході 24 заходів),
- «Забезпечення прав і можливостей осіб з ООП для здобуття ними освіти на всіх рівнях» (у ході 18 заходів).

За результатами аналізу діяльності МОВВ та ОМС можливо виділити основні проблемні питання в діяльності місцевих органів управління освітою, а також недоліки й порушення у сферах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти.

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000E52A2C00F69D8E00

Підписувач Гурак Руслан Васильович

Дійсний з 26.07.2023 20:51:27 по 24.07.2024 20:51:27

Державна служба якості освіти України

№ 01/01-20/1164 від 17.06.2024

Основні проблемні питання в діяльності МОБВ та ОМС:

1. Відсутність рівного доступу дітей, які проживають у сільській місцевості, до дошкільної та позашкільної освіти.
2. Неоптимальність мережі ЗЗСО, що забезпечують здобуття базової та профільної середньої освіти.
3. Реорганізація закладів ЗЗСО у сільській місцевості без процедури громадського обговорення проекту відповідного рішення засновника.
4. Відсутність стратегічних планів розвитку мережі закладів освіти громади або формальний підхід до їх розроблення.
5. Відсутність бюджетного фінансування на підвищення кваліфікації педпрацівників.
6. Відсутність належного обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів.
7. Відсутність ліцензій в окремих закладах дошкільної та загальної середньої освіти.
8. Необхідність приведення типів, назв та установчих документів ЗЗСО у відповідність до вимог законодавства.
9. Відсутність інклюзивно-ресурсні центри.
10. Невідповідність окремих норм положень про структурні підрозділи ОМС у сфері освіти вимогам законодавства.
11. Перевищення повноважень у частині затвердження штатних розписів і тарифікаційних списків закладів освіти.

Основні недоліки й порушення у сфері дошкільної освіти:

1. Відсутність можливості реалізувати право на здобуття дошкільної освіти дітьми, які мешкають у сільській місцевості.
2. Перевищення проектної потужності міських ЗДО, черги на зарахування дітей до них.
3. У окремих громадах від 10% до 36% дітей старшого дошкільного віку (5-6 років) неохоплені обов'язковою дошкільною освітою.
4. З порушеннями здійснюється комплектування груп у ЗДО (перевищення нормативів, відсутність рішення засновника щодо встановлення меншої наповнюваності груп).
5. У разі прийняття рішення про простій у ЗДО не вживаються заходи для продовження здобуття освіти дітьми, які його відвідували.

Основні недоліки й порушення у сфері загальної середньої освіти:

1. Необхідність оптимізації мережі ЗЗСО територіальних громад (особливо у сільській місцевості).
2. Низький показник наповнюваності 10 – 11-х класів або ж наявність лише одного класу в ліцеї (10-го або 11-го) унеможлиблює запровадження профільного навчання.
3. Відсутність фінансування засновниками варіативної складової навчальних планів.
4. Неналежна організація підвезення учнів до місця навчання та у зворотному напрямку.

5. Не аналізуються та не вносяться зміни до розпоряджень щодо закріплення території обслуговування за ЗЗСО.

6. Не забезпечено архітектурну доступність, особливо до других та вище поверхів у будівлі закладу освіти.

7. Неповною мірою забезпечено організацію корекційно-розвиткових послуг (не фінансуються, не вводяться до штатного розпису посади вчителів-дефектологів там, де кількість годин дозволяє це робити).

Основні недоліки й порушення у сфері позашкільної освіти:

1. Недоступність позашкільної освіти у сільській місцевості.

2. Низький рівень матеріально-технічного забезпечення та сучасного обладнання у ЗПО не дозволяє задовольнити потреби здобувачів у технічному, природничому і науковому розвитку.

3. Не забезпечено архітектурну доступність до переважної більшості ЗПО.

Основні недоліки й порушення у сфері професійної (професійно-технічної) освіти:

1. Неоптимальна мережа ЗПТО (мала наповнюваність, дублювання професій у закладах, розташованих в одній місцевості).

2. Фінансування підготовки робітничих кадрів із професій, що не є затребуваними на місцевому ринку праці.

3. Не завершена передача з державної у комунальну власність підпорядкованих МОН ЗПТО.

4. Освітній процес здійснюється за навчальними планами, що не затверджені обласним органом управління освітою та не відповідають чинним професійним стандартам.

5. Відсутність належного кадрового забезпечення (особливо у закладах недержавної форми власності).

6. Порушення в організації дистанційного навчання.

7. Недотримання вимог під час проведення кваліфікаційної атестації здобувачів освіти (створення, затвердження складу та роботи державних кваліфікаційних комісій, видача документів державного зразка).

8. Відсутність належних умов для проживання здобувачів освіти у більшості відвіданих гуртожитків (недотримання норм щодо площі для проживання, відсутність приміщень для самопідготовки, приготування їжі та постільної білизни, будівлі не відповідають умовам архітектурної доступності).

9. Не здійснюється підвезення здобувачів освіти до місця навчання та у зворотному напрямку.

10. Відсутність належного контролю за діяльністю ЗПТО недержавної форми власності та закладів, що функціонують при установах кримінально-виконавчої системи.

11. Необхідність приведення у відповідність до вимог законодавства штатних розписів та установчих документів багатьох ЗПТО.

Виявлені проблемні питання у сфері загальної середньої освіти підтвердилися і під час інституційного аудиту ЗЗСО, який відновлений у

березні п. р. відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 07.02.2024 № 137 «Про проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) упродовж дії воєнного стану». На кінець травня 2024 року за заявами керівників та засновників закладів проведено **позаплановий інституційний аудит 45 ЗЗСО**, розташованих у 17 областях країни (окрім Донецької, Луганської, Херсонської, Харківської, Запорізької, Житомирської, Київської областей та м. Київ).

На підставі наданих керівникам та засновникам закладів освіти висновків і рекомендацій за результатами 38 аудитів можливо зробити висновок, що **найбільше проблемних питань є у напрямі «Освітнє середовище закладу освіти»**. Так, під час оцінювання освітніх і управлінських процесів за вимогами «Безпечне середовище» та «Інклюзивне, розвивальне середовище» 63% ЗЗСО визначено рівень «Вимагає покращення». Зокрема, у цьому напрямі гострими є питання, що стосуються:

1. Безпеки учасників освітнього процесу:

Недоступність території та приміщення школи для несанкціонованого заїзду транспортних засобів та доступу сторонніх осіб забезпечується у менше ніж третині шкіл (28%).

Споруди цивільного захисту/укриття (споруди подвійного призначення та/або найпростіші укриття) наявні лише у 26 закладах освіти (65%), відсутні в одному ЗЗСО (3%) (фізико-математичний ліцей м. Дніпра), а 13 закладів освіти (33%) використовують укриття інших суб'єктів господарювання.

У 74% шкіл розрахункова місткість захисних споруд, що використовуються для укриття учасників освітнього процесу в разі включення сигналу «Повітряна тривога», відповідає кількості учнів школи, що дало можливість у поточному навчальному році запровадити освітній процес в очній формі. Проте у 15% шкіл існує додаткова потреба в облаштуванні місць для перебування учасників освітнього процесу в укритті, а в 10% потужності споруд цивільного захисту є недостатніми для укриття всіх учасників освітнього процесу. У зв'язку з цим у них організовано змішане навчання.

Слід звернути увагу, що в спорудах цивільного захисту/укриттях умови для проведення навчальних занять забезпечено лише у 21% ЗЗСО. Майже в половині шкіл (49%) не створені належні умови для продовження навчальних занять під час повітряної тривоги, а в третині шкіл такі умови забезпечуються лише частково.

Найбільшою проблемою є забезпечення в укриттях вільного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення: лише в 10% шкіл виконується ця вимога.

У 13% шкіл кількість учнів перевищує проектну потужність (Хустська ЗОШ №2, Червонівський ЗЗСО I-III ступенів Закарпатської області, Чернівецька гімназія «Інтеграл», Одеський ліцей №81, Кілійський ЗЗСО №3 Одеської області).

2. Облаштування навчальних кабінетів:

Заслуговує на увагу засновників ЗЗСО питання наявності засобів навчання й обладнання в навчальних кабінетах природничо-математичного циклу та облаштування STEM-лабораторій. За підсумками інституційних аудитів у I півріччі 2024 року навчальні кабінети менше чверті ЗЗСО (23% фізики, 18 % біології і географії) оснащені сучасними засобами навчання та обладнанням, з урахуванням вимог новітніх освітніх технологій і методів навчання.

Дещо краща ситуація із оснащенням кабінетів хімії (25% шкіл), математики (30%), інформатики (43%). Водночас кабінети не обладнані або взагалі відсутні в значній частині шкіл (фізики – 15% ЗО, хімії – 13%, біології і географії – по 23%, математики – 13%).

У кожній десятій школі обладнання (засобів навчання) недостатньо для виконання навчальних програм із предметів природничо-математичного циклу. Потребують оновлення навчальне обладнання та засоби навчання згаданих навчальних кабінетів 45% ЗЗСО, а кабінетів інформатики – 58 % шкіл. Лише у двох закладах освіти обладнано STEM-лабораторії для залучення здобувачів освіти до навчально-дослідницької та пошукової діяльності з використанням проєктних технологій в освітньому процесі.

Слід зазначити, що навчальні кабінети іноземної мови обладнані в 65% ЗЗСО, а у третині шкіл навчальне обладнання та засоби навчання цих кабінетів потребують оновлення.

Важливим чинником надання психоемоційної підтримки учасникам освітнього процесу під час воєнного стану є створення умов для роботи практичних психологів закладів освіти, зокрема і наявність кабінетів для проведення індивідуальних та групових консультацій. Однак у 25% ЗЗСО, де пройшли аудити, практичні психологи не забезпечені окремими кабінетами.

Також у 15 % ЗЗСО відсутні умови для проведення навчальних занять із фізичної культури, а в 58 % шкіл обладнання та інвентар для фізкультурно-спортивних приміщень, за допомогою яких в освітньому процесі реалізовується інваріантна частина навчальних програм, потребують оновлення.

У двох школах недостатньо навчальних приміщень для здійснення освітнього процесу, у восьми (22%) – недостатньо навчальних кабінетів, а в 10 (27%) недостатня кількість комп'ютерної техніки для реалізації освітньої програми.

Бібліотеки функціонують як інформаційно-ресурсні центри (наявність читального залу, комп'ютерної техніки, електронної системи каталогів, доступ до мережі Інтернет тощо) лише в 13% шкіл. У такій же кількості ЗЗСО бібліотеки не виконують своїх функцій. Потребують оновлення та додаткового ресурсного забезпечення приміщення бібліотек 68% ЗЗСО.

Оснащення та засоби навчання й обладнання, що використовуються в освітньому процесі в початковій школі більшості закладів освіти (73%), відповідають вимогам з урахуванням новітніх освітніх технологій і методів навчання в НУШ, а в 10% шкіл – потребують оновлення.

У переважній більшості ЗЗСО (76%) усі навчальні кабінети забезпечені доступом до мережі Інтернет, у 12% шкіл – більшість навчальних кабінетів, а в 12% – забезпечені лише окремі класні кімнати. Однак лише в 56% ЗЗСО обмежено доступ до сайтів з небажаним змістом та встановлено антивірусне програмне забезпечення.

Позитивним є той факт, що переважна більшість закладів освіти (80%), що пройшли інституційний аудит, здійснюють освітній процес із використанням електронних журналів та щоденників і використовують електронні освітні платформи для дистанційного навчання, зокрема такі як «Єдина школа», Teams, «Нові знання», «Моя школа», «Google Classroom» тощо.

Майже у всіх закладах освіти (95%) не спостерігалися випадки образливої поведінки, приниження, прояви психологічного та фізичного насильства та затверджено План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), що містить заходи для учасників освітнього процесу (84% шкіл) і враховує вікові особливості учнів (71%). Однак 27 % ЗЗСО не здійснюють аналіз стану відвідування учнями навчальних занять і не з'ясовують причин їх відсутності (відсутні відповідні накази). У 27% шкіл зафіксовано наявність заяв/повідомлень про випадки булінгу (цькування), у 90 % створено комісії, однак у 20% – відсутні протоколи засідань комісій з розгляду випадків булінгу, а один ЗЗСО не повідомив відповідні органи та служби про випадок булінгу.

3. Створення інклюзивного, розвивального та мотивуючого освітнього середовища:

У 27 школах (68%), у тому числі філіях, навчаються діти з ООП та створено інклюзивні класи, але інформація в освітніх програмах про реалізацію інклюзивного навчання наявна лише у 74% цих ЗЗСО.

Посади асистента вчителя введено до штатного розпису ЗЗСО відповідно до кількості інклюзивних класів у 78% шкіл, вакантні – в 11% шкіл, не введено посади – у трьох. Проте майже у третини (30%) закладів не укладено цивільно-правові угоди з фахівцями для проведення корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять.

Майже у всіх ЗЗСО (96%) розроблені положення та створені команди психолого-педагогічного супроводу для кожної дитини з ООП. Однак у 22% шкіл до складу цих команд не включені фахівці ІРЦ, які брали участь у проведенні комплексної оцінки.

Успішність впровадження й розвиток інклюзивного навчання в школах значною мірою залежить від створеного інклюзивного освітнього середовища з урахуванням потреб та можливостей дітей з ООП. У Порядку організації інклюзивного навчання у ЗЗСО зазначено, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти мають забезпечити для учнів з ООП умови для здобуття освіти на рівні з іншими здобувачами освіти, зокрема, шляхом облаштування та обладнання ресурсної кімнати. Однак лише в 21% закладів освіти ресурсні кімнати повністю оснащені відповідно до освітніх, вікових запитів осіб з ООП з урахуванням ІПР, містять навчально-пізнавальну та ігрові зони. У 14% шкіл ресурсні кімнати відсутні/не облаштовані, а в 64%

наявні, але недостатньо укомплектовані меблями, технічним та додатковим обладнанням, відповідно до потреб осіб з ООП та/або не розподілені на зони.

Допоміжні засоби для навчання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку), що використовуються під час проведення навчальних занять, зокрема комп'ютерне та демонстраційне обладнання, дидактичні матеріали для розвитку ігрової діяльності, наявні відповідно до потреб учня (-ів) з ООП у переважній більшості закладів освіти. Разом з тим, незважаючи на потребу, майже у третині шкіл засоби для навчання не придбані.

Безперешкодний рух територією забезпечено в 71% закладів освіти, безбар'єрний доступ до будівлі школи, приміщень закладу освіти – 61%, дверний прохід забезпечує можливість проїзду візком у 76% шкіл, однак можливість безперешкодного пересування між поверхами для людей з обмеженими можливостями забезпечено лише у двох ЗСОО. Туалетні кімнати/кабіни для осіб з ООП обладнані лише у кожному п'ятому закладі освіти, а можливість вільного та зручного переміщення у навчальних кабінетах і користування меблями – у 66% шкіл.

Мають місце **проблемні питання і у напрямі «Система оцінювання результатів навчання учнів»**. У ході оцінювання освітніх і управлінських процесів встановлено рівень «Вимагає покращення» 66% ЗСОО за вимогою «Само- та взаємооцінювання учнів», за вимогою «Система оцінювання учнів» – відповідно 54% ЗСОО, а за вимогою «Моніторинг результатів навчання учнів» – 51% шкіл.

У річних планах роботи 92 % ЗСОО передбачено заходи щодо моніторингу результатів навчання та розвитку здобувачів освіти, формування їх компетентностей. Однак відстеження динаміки результатів навчання учнів з усіх предметів інваріантної складової упродовж навчального року здійснюють менше половини (41%) шкіл, 49% – з окремих навчальних предметів, а 11% – їх не відстежують.

Разом з тим у більшості ЗСОО бракує аналізу результатів моніторингу, визначення чинників впливу на отриманий результат та дієвих рішень щодо його коригування.

За підсумками аудитів простежується позитивна динаміка щодо впровадження вчителями, зокрема і базової школи, формувального оцінювання, однак, у більшості випадків, оцінювання поки що не враховує всіх вимог компетентнісного підходу.

За напрямом «Педагогічна діяльність педагогічних працівників» встановлено, що за вимогою «Планування, формування компетентностей» 51% ЗСОО, що пройшли інституційний аудит, оцінені на рівень «Вимагає покращення». На цей рівень оцінено також 46% ЗСОО за вимогами «Професійний розвиток учителів» та «Діяльність на засадах академічної доброчесності». Зокрема, аудити засвідчили, що лише на окремих уроках формуються такі компетентності як підприємливість та фінансова грамотність, інноваційність. У більшості шкіл педагоги не застосовували технології рівневої диференціації, проєктні та STEM технології, робототехніку. Вкрай рідко вчителі

застосовують частково-пошуковий, проблемний та дослідницький методи роботи і пропонують учням завдання, спрямовані на застосування знань у практичній діяльності.

Варто звернути увагу, що у більшості шкіл лише близько половини педагогічних працівників створюють та використовують власні освітні ресурси, мають публікації з професійної тематики у фахових виданнях, освітніх вебсайтах та оприлюднені методичні розробки.

Переважає більшість шкіл не здійснюють інноваційну діяльність, не заохочують учителів до проходження сертифікації та експертної діяльності, не співпрацюють з науковими установами. Лише на базі восьми (22 %) закладів освіти, що пройшли аудит у I півріччі 2024 року, реалізуються експерименти/проекти всеукраїнського та/або регіонального рівня.

За напрямом «Управлінські процеси закладу освіти» встановлено, що 49% ЗЗСО оцінені на рівень «Вимагає покращення». Подібний рівень встановлено і 46% шкіл за вимогою «Реалізація політики академічної доброчесності». У 16% ЗЗСО, де відбувся аудит, не здійснюють стратегічне планування власної освітньої діяльності. Більшість Стратегій розвитку ЗЗСО (69%) містять компоненти, характерні для стратегічного планування: визначено місію, візію, стратегічні цілі та кроки їх досягнення, проведено попередній SWOT-аналіз наявних ресурсів. Однак Стратегії третини шкіл не враховують особливості діяльності закладу, у змісті переважає загальна інформація.

У планах 11% ЗЗСО відсутній аналіз діяльності за попередній навчальний рік. Лише 24% шкіл у планах роботи враховують результати самооцінювання за попередній навчальний рік та передбачають конкретні кроки для підвищення якості освітньої діяльності.

Мають місце порушення в організації освітнього процесу. Так, у трьох ЗЗСО (у Волинській, Рівненській, Чернігівській областях) режим роботи у частині тривалості навчальних занять не відповідає встановленим нормам.

Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів. Однак порушення гігієнічних правил складання розкладу навчальних занять зафіксовано у 28% шкіл, зокрема не враховано чергування протягом дня і тижня навчальних занять з навчальних предметів різних освітніх галузей, а в 15% ЗЗСО у розкладі не враховано оптимальне співвідношення навчального навантаження учнів протягом тижня. У 21% шкіл індивідуальні заняття, факультативи проводять в основний час, а не після завершення навчальних занять. Також у висновках експертних груп зазначено про перевищення гранично допустимого навчального навантаження учнів у 13% ЗЗСО.

У 37% ЗСО не дотримуються колегіальності під час прийняття рішень щодо визначення вибірково-обов'язкових навчальних предметів та/або інтегрованих курсів, предметів (курсів за вибором, факультативів, індивідуальних занять та консультацій) варіативної складової навчального плану з урахуванням потреб учнів.

У переважній більшості закладів освіти розробляються індивідуальні освітні траєкторії для дітей з ООП та учнів, які навчаються за індивідуальною

формою здобуття освіти за заявами батьків. Однак лише в більш ніж половини (53 %) ЗЗСО наявні рішення педагогічної ради щодо схвалення індивідуальних програм розвитку, індивідуальних навчальних планів, які розробляються педагогічними працівниками у взаємодії з учнями та їхніми батьками.

Зважаючи на зазначене вище, з метою **створення умов для організації якісного освітнього процесу** вважаємо за доцільне під час підготовки закладів освіти до роботи в новому навчальному році звернути увагу на вирішення наступних першочергових завдань:

1. Облаштування у закладах освіти споруд цивільного захисту/укриттів із вільним доступом до них осіб з інвалідністю, інших маломобільних груп населення та належними умовами для проведення навчальних занять.

2. Забезпечення фінансування засновниками варіативної складової навчальних планів закладів загальної середньої освіти, що має бути спрямована на допомогу учням в опануванні складних для самостійного опрацювання тем навчальних предметів.

3. Створення ефективної та оптимальної мережі закладів загальної середньої освіти, що забезпечують здобуття базової та профільної середньої освіти.

4. Забезпечення бюджетного фінансування на підвищення кваліфікації педпрацівників.

5. Створення умов для оволодіння вчителями базової школи вмінь та навичок з використання компетентнісного підходу у навчанні, формувального оцінювання знань учнів, частково-пошукового, проблемного, дослідницького методів роботи і завдань, спрямованих на застосування учнями знань у практичній діяльності.

6. Формування оптимальної та ефективної мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечить підготовку робітничих кадрів із професій, які є затребуваними на місцевому ринку праці, а також унеможливить їх малу наповнюваність та дублювання професій у закладах, розташованих в одній місцевості.

Голова

Руслан ГУРАК